

O‘SMIR QIZLARDA BULLINGNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Qaimova Gulmira Uchqun qizi

E-mail: gqaimova@gmail.ru

O‘ZMU Psixologiya(faoliyat turlari bo‘yicha)

1-bosqich magistranti

Annotatsiya: Barkamol insonni tarbiyalash azal-azaldan xalqimizning ezgu orzusi, ijtimoiy hayotining muhim talabi va asosiy maqsadi, millat ma’naviyatining uzviy bir qismi bo‘lib kelgan. Bu g‘oya nafaqat alohida shaxslarni , balki butun xalqlarni yuksak taraqqiyot sari boshlagan, ularni ma’naviyat va ma’rifat sohasida ulkan yutuqlarga erishishga undagan.

Kalit so‘zlar: Zo‘ravonlik, tarbiya, oila, fiziologiya,umidsizlik, qo‘rquv, aybdorlik, nafrat,jabrlanuvchi, kuzatuvchi, tajovuz, bezorilik.

PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF BULLING IN TEENAGE GIRLS

Annotation: The upbringing of a harmoniously developed person has always been a noble dream of our people, an important requirement and the main goal of social life, an integral part of the spirituality of the nation. This idea has led not only individuals, but entire nations to great progress, inspiring them to great achievements in the field of spirituality and enlightenment.

Keywords: Violence, upbringing, family, physiology, despair, fear, guilt, hatred, victim, observer, aggression, hooliganism.

Yoshlarga e‘tibor, kelajakka e‘tibor demakdir. Hozirgi kunda mamlakatimizda yangi avlodni o‘z hayotiy o‘rniga ega, bilimli va yuksak salohiyatli qilib tarbiyalashga katta e‘tibor qaratilgan. Jumladan hurmatli yurtboshimiz

Sh.M.Mirziyoyev ta’kidlaganidek “Yoshlar bilan ishlash Prezidentdan tortib vazirgacha, hokimdan tortib mahalla raisigacha – hammamizning eng asosiy ishimizga aylanishi zarur. Har qaysi hokim, har bir vazir, har qaysi mahalla raisi “Bugun men yoshlar uchun nima ish qildim? Ertaga farzandlarimiz manfaati uchun yana nima ish qilishim kerak?” degan savollarga javob beradigan, shunday e’tiqod bilan yashaydigan vaqt keldi.”[1]

O‘smirlik davrining murakkab davr ekanligi ko‘plab psixologik, fiziologik, ijtimoiy omillar bilan bog‘liq. Bu davrda rivojlanishning barcha jihatlari: jismoniy, aqliy, axloqiy, ijtimoiy va shu kabilarning mazmun mohiyati ham o‘zgaradi. O‘smirlikning asosiy mazmuni uning bolalikdan kattalikka o‘tishidir. Rivojlanishning barcha jabhalari sifat jihatidan qayta qurishga uchraydi, yangi psixologik shakllanishlar vujudga keladi va shakllanadi. Ushbu transformatsiya jarayoni o‘smir bolalarning barcha asosiy shaxsiy xususiyatlarini va shuning uchun ular bilan ishlashning o‘ziga xos xususiyatlarini belgilaydi. Oila konteksti o‘smirning munosabatlari va barcha faoliyatining shakllanishiga sezilarli darajada ta’sir qiladi. Bulling - bu murakkab va yoqimsiz mavzu, ayniqsa unga duch kelganlar uchun. So‘nggi ma’lumotlarga ko‘ra, deyarli har bir o‘smir u yoki bu tarzda tajovuzkor, jabrlanuvchi yoki shunchaki tashqi kuzatuvchi pozitsiyasida zo‘ravonlik holatlariga duch kelgan. Qo‘rquv, aybdorlik, uyat, nochorlik, nafrat, umidsizlik kabi noxush tuyg‘ularni boshdan kechirish ham Bulling bilan bog‘liq bo‘lib, eng achinarlisi shundaki, bu tajribalar juda kam muhokama qilinadi. Bugungi tezkor zamonda voyaga yetmaganlarni ma’naviy tahdidlardan asrash, ularga to‘g‘ri yo‘l ko‘rsatish dolzarb vazifa bo‘lib kelmoqda. Shu ma’noda o‘quvchilar orasida uchrab turadigan bulling xususiyatlari sog‘lom tarbiyaviy muhitga soya soluvchi omillardir.

Bulling har qanday yoshda sodir bo‘lishi mumkin, lekin tabiiyki, zo‘ravonlik eng ko‘p sodir bo‘ladigan holatlar mavjud. Bu yosh davri o‘smirlik davri hisoblanadi. Bu yosh davri o‘smirlik davri hisoblanadi. A.V.Petrovskiyning fikriga ko‘ra, o‘smirlik "individuallikni aniqlashning vosita va usullarini izlash bilan tavsiflanadi. Bu borada o‘z do‘stlarida ideal tarzda namoyon bo‘lish qobiliyatini maksimal darajada anglagan holda, o‘smir faol tarjima qilish uchun barcha ichki resurslarini

safarbar qiladi. Uning individualligi uning optimal shaxsiylash- tirilishini ta'minlay oladigan unga mos keladigan shaxslar guruhini izlashni kuchaytiradi".[2]

"O'smir, birinchi navbatda, o'zini tengdoshlari guruhiga bog'laydi, uning a'zolari uning xatti-harakatlarida, xatti-harakatlarida namoyon bo'ladigan har qanday xususiyatlarini qanchalik ma'qullashi yoki rad etishini hisobga oladi".[3 C 480]

Ko'pchilik tadqiqotchilarning fikricha, bulling guruhning barcha a'zolarini qamrab oladi . Pepper va Kreyg (1995) ma'lumotlariga ko'ra, tengdoshlar zo'ravonlik holatlarining 95 foizida mavjud. [4 C 257]Ushbu nuqtai nazardan kelib chiqqan holda, bulling tarkibida quyidagi ishtirokchilar ajralib turadi:

1. Bezori, bezori yordamchilar.
2. Jabrlanuvchi.
3. Jabrlanuvchining himoyachilari.
4. Kuzatuvchilar.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, voyaga yetmaganlarni nazoratsiz hamda qarovsiz qoldirmaslik, buning oldini olishda uzluksiz ta'lim muassasalari va huquq-tartibot organlarining o'zaro hamkorligini yo'lga qo'yish yaxshi samara beradi. Bolaning bo'sh vaqtini qanday tashkil qilish kerak, u darsdan keyin qayerga borayapti, oila, maktab, mahalla va huquq-tartibot organlari hamkorligida bu masalada qanday ishlar amalga oshirilmoqda kabi savollarning nazariy va amaliy mohiyatini anglab yetish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Shavkat Mirziyoyev: Yoshlar kelajagi bilan bog'liq har qanday vazifa birlamchi ahamiyatga ega ma'ruzasidan. 25.12.2020.
2. Петровский А.В. Проблема развития личности с позиций социальной психологии // Вопросы психологии. – 1984. – № 4.
3. Овчарова Р.В. Справочная книга Социального педагога. – М.: ТЦ Сфера, 2004. – 480 с
4. Sanders Ch. E., Phye G.D. Bullying: implications for the classroom. – California: Elserver Academic Press, 2004. – 257 p.